

En mærkelig Erindring

fra Svenskekrigen 1659.

Af *F. Hjort.*

De fleste, 'for ikke at sige alle vore Minder fra nævnte ulyksalige Krig er mere eller mindre triste, og ikke mindst her paa Fyen, hvor de ofte har sat de sørgeligste Spor, der endog svier til os helt op i den nyere Tid.

Det vil da være retfærdigt ogsaa at fremhæve de enkelte lysere Erindringer, der muligt endnu er bevaret. Jeg vil derfor, da der netop i Aar er Plads i Aarbogen, og andet og bedre ikke bliver tilsidesat, meddele følgende Fortælling, der er bevaret i vedkommende Familie gennem mere end $2\frac{1}{2}$ Aarhundrede, og hvis Rigtighed paa Stedet fastslaaes ved faktiske Beviser.

Som bekendt nærmede sig det afgørende Slag paa Fyen i Efteraaret 1659, hvor Svenskerne længe havde været til stor Plage for Beboerne paa forskellig Maade, og da navnlig med trykkende Indkvartering af de mange fremmede Folk. Dette havde til Følge, at ogsaa den civile Befolkning ved given Lejlighed deltog i Striden mod Fjenderne, og navnlig var det ikke helt ualmindeligt, at Svenskerne stødte paa Ubehageligheder i afsides liggende Egne, hvor de stedkendte Beboere lettere kunde finde sig til Rette ved Brugen af vanskeligt passable Steder og derved tilføje Fjenderne noget Afbræk.

I den vestlige Del af Sanderum Sogn, der løber ud i en Spids mellem Ubberud og Brændekilde Sogne, ligger en gammel Enestegaard, som hedder Vosemose; skønt gammel, er den sagtens den sidste, bebyggede Del af Sanderum Sogn og næppe ældre end fra 12. eller 13. Aarhundrede. Den ligger meget afsides og isoleret, indeklemmt i gammel Skov samt, som Navnet antyder, i et Uføre.

Det var derfor ikke saa underligt, at Svenskerne ikke skøttede om at komme ud til Vosemose, og Soldaterne erklærede, at de ikke kunde finde Gaarden. Desto bedre kunde Egnens Befolkning finde dette »Smuthul«, saa her samledes en hel Del danske Skytter, som fra dette deres Tilhold gjorde Svenskerne meget Afbræk og skød en Mængde Fjender ned. Den fjendtlige Overkommando søgte derfor at rydde dette Baghold af Vejen, og for bedre at passe paa derude fik Gaarden en stor Indkvartering, og deriblandt Foureren med sine Hjælpere, som eftertrykkelig avede den stedlige Befolkning.

Først i November 1659 trak det mere og mere op til det store og afgørende Slag ved Nyborg, hvor alle de svenske Tropper samledes for at møde Danskerne og deres allierede. Vosemosemanden blev derfor i de Dage beordret til at køre for den fouragerende Officer og Underofficer med hele deres Kassebeholdning ned til Nyborg. Da de naede frem til Bestemmelsesstedet, var Slaget i fuld Gang, og de svenske Herrer maatte derfor straks tage Del med i Kampen, der før Aften endte til de Danskes Fordel. Manden fra Vosemose holdt troligt den hele Dag med sine to svenske Pengeskrin i Vognen og ventede paa dissers Ejermænd; men der kom ingen, og heller ikke andre gjorde Krav paa Kasserne; da Mørket faldt paa og ingen Ordre blev afgivet, saa kørte vor Mand tilbage til Vosemose, ligesom de andre Kørende drog hver til sit. Da Vosemosemanden var vel hjemme i sin Gaard, vilde han dog se, hvad der var i Kasserne, han havde i Vognen, og det viste sig da, at de var fulde af svenske og danske Sølvpenge. Tiden gik, og Freden fulgte snart, ligesom der Aaret efter kom Regeringsforandring ved Enevældens Indførelse, saa alle havde nok at tænke og tage Vare paa for at oprette og læge alle de dybe Saar, Krigen havde efterladt sig. Men der var stadig ingen, som spurgte til Pengekasserne i Vosemose; de var og blev der, saaledes at Manden i nogen Maade med Rette kunde betragte Kasserne som sin Ejendom og som Betaling for ustanden Møje og Besvær.

Da Tiden kom, at han nærmede sig den sidste store Rejse, delte han de mange svenske Penge mellem sine Efterkommere, og saaledes er det bleven ved at gaa fra Slægt til Slægt til denne Dag; Vosemosemanden er bleven ved at dele den »svenske Skat« ud til sine Børn og Arvinger. Sidst den blev delt, var ved den nuværende Ejers Faders Arvedeling med sine 6 Børn; da blev den delt i 7 Dele, idet Faderen forbeholdt sig en Syvendedel af Be-

holdningen. Og endnu er der hos den 85 Aar gl. Proprietær *Hans Chr. Jacobsen* paa Vosemose en god Slump af disse gamle Penge i Behold til yderligere Deling; men selvfølgelig er de svundne betydeligt i Aarenes Løb. Naar det har kunnet lade sig gøre, at disse gamle Penge i denne lange Aarrække har kunnet faa Lov at blive i Gaarden, ligger det først og fremmest i, at Ejendommen i de mange Aar har været i samme Familie; men selvfølgelig ogsaa deri, at der alle Dage har været stor Velstand til Huse, saaledes, at Gaardens Ejere aldrig har haft Behov at gøre Indgreb i denne »Helligdom«.

Naar hertil føjes, at der har været den fornødne Pietet til Stede i Familien, hvad mange Ting vidner om, saa forstaar man bedre, at dette enestaaende Tilfælde har kunnet præsteres. Det er nemlig ikke alene de gamle Penge, man har passet paa i Vosemose; der er i dette Hjem mangfoldige andre gamle Sager, som stammer fra forlængst henfarne Slægter, og det vidner om megen Forstaaelse af, hvilken heldig Betydning saadanne gamle Familiestykker kan have for nærværende og kommende Slægter. Maatte mange Familier blot have et aabent Øje for dette Forhold!

Som en Kuriositet skal her ogsaa nævnes, at de gamle Kobberkugler med deres rige Ornamentter, der før prydede den gamle Vesterport i Odense, nu som majestætiske Skildvagter bevogter Trappeopgangen til Hoveddøren paa Vosemose.

Over denne Dør staar foruden den nuværende Ejers og Hustrus Navn tillige følgende Vers, indsat i Marmortavle ved Bygning 1888:

Vi bygge os Gaarde til Beste
Endskjønt vi ere kun fremmede Gjæste,
Gud unde os her at bygge og boe
Saa vi maa erhverve os den evige Roe!

Gaarden Voszemoesze, saaledes skrives den 1533, hørte i sin Tid ind under det store Dalum Klosters Gods og var beboet af Bonden *Lauritz Nielsen*. Ved et flygtigt Gennemsyn af Arkivalierne har jeg dog ikke kunnet faa konstateret, om denne Mand er Stamfader til de følgende Besiddere af Gaarden, ogsaa fordi der gennem flere Aar ikke er bevaret noget skriftligt om Dalum Kloster. Først fra Aaret 1587 kommer Regnskabet i nogenlunde

Orden igen. Paa den Tid sad *Anders Jørgensen* inde med Vosemose. Denne Mand kan jo, hvad Navnet siger, ikke være nogen Søn af Lauritz Nielsen, men han kunde maaske være en Sønneson; men dog vel snarest en Svigersøn. Hen imod Aar 1612 maa denne Mand være død; thi da foretages der Skifte efter ham, idet Klosters Regnskaber viser, at der i disse Aar af en Del Arvinger er indbetalt en Afgift af de Penge, som gik ud af Sognet, og der opregnes en hel Del Navne paa Folk, som bor i Render, Brændekilde, Bisbjerg, Husmose, Ryds Mølle, Kerteminde o. s. v. Men ingen af disse synes efter Navnene at dømme at kunne være Sønner af *Anders Jørgensen*; derimod kunde de jo godt være Svigersønner eller endnu fjernere Slægtninge, derom siges der ikke noget, lige saa lidt som Eftermanden i Fæstet paa Vosemose nævnes, hvad han vel heller ikke kunde, idet han jo blev i Sognet og altsaa ikke skulde betale nogen Afgift. Denne Mand kunde derfor godt være Svigersøn af den afdøde, og der er nogen Sandsynlighed for, at han virkelig var gift med en Datter af *Anders Jørgensen*; thi i Regnskaber for 1614, altsaa to Aar efter, nævnes »*Dorthea Andersdatter* och *Peder Nielsen*«. Navnet tyder paa, at hun var Datter af den forrige Fæster, men hun kunde jo ogsaa være Enke. I alle Tilfælde var *Peder Nielsen* nu Mand paa Vosemose i mange Aar og nævnes mange Gange, endog mange Aar efter hans Død, der efter Kirkebogen indtraf 1647, da han blev begravet 65 Aar gammel. Han har haft flere Børn, blandt hvilke nævnes *Niels Pedersen* og *Hans Pedersen*, den sidste var gift med *Maren Jensdatter*; derimod har jeg ikke faaet Navnet paa den førstes Kone, men en Datter havde hun, der døde 20 Aar gl. 1657. Skønt *Hans Pedersen* er den yngste, ser det ud, som det er ham, der var den egentlige Mand paa Gaarden, og som saadan er han vel den Vosemosemand, der kørte Svenskerne til Nyborg og fik Pengekasserne med sig hjem.

Hans Pedersen havde flere Sønner; der nævnes bl. a. *Peder*, vel den ældste (døbt 1654), to af Navnet *Rasmus*, en *Jørgen* og endelig en *Hans*, og muligvis har han ogsaa haft en, som hed *Ole*.

Efter Reformationen gik Dalum Kloster over til Kronen og bortforlehnedes saaledes i Juni 1659 til Landsdommer *Jens Lassen*.¹⁾ Ejerskiftet synes ikke at have nogen Indflydelse paa Fæsterne i

¹⁾ Om senere Ejere af Dalum Kloster, se Hist. Aarbog, 1. Hefte 1913.

Vosemose, hvor den gamle Familie nu sidder fast i Saddelen, og der er stadig flere af de voksne Børn, som bor paa Gaarden ogsaa som gifte; men af Hans Pedersens mange Sønner blev det *Jørgen Hansen*, som var den egentlige Fæster af Gaarden. Han var alt Mand i 1688 og blev begravet ^{29/1} 1712. Han synes at have delt Magten med den yngre Broder *Hans Hansen*, hvis Kone hed *Maren*, medens Broderens Kone hed *Kirsten*. Efter disse to Brødre gaar Gaarden over til Hans Hansens Søn *Morten Hansen*, som vist allerede har overtaget Gaarden 1713, hvad jeg slutter deraf, at der i et dejligt, gammelt Sølvkrus er indgraveret »M. C. D. W. og M. H. S. W. 1713«, og de samme Bogstaver med Aarstal 1731 er malet paa en Kiste.

Da Ryttergodset i 1764 blev solgt, havde Vosemose nær ved 6 Tdr. Hartk. foruden over 1 Skp. Skovskyld og kostede 1705 Rdl.; men 6 Aar efter er Prisen 2600 Rdl., hvori dog var indbefattet en god Del af Knudstrup; da var det den daværende Fæster *Hans Mortensen*, som blev Køber og udbetalte det meste af Købesummen. Han havde bl. a. to Sønner, nemlig *Morten Hansen*, der ^{11/12} 1793 indbetalte Resten af Købesummen i den kgl. Kasse paa Amtstuen, og *Jørgen Hansen*, som blev Ejer af Mosegaard i Tommerup. Den første havde ingen Børn, derimod havde den sidste flere, blandt hvilke en Datter *Johanne Dorthea Jørgensdatter*, f. ^{16/6} 1793, der fra sin tidligste Ungdom var paa Vosemose hos Onkelen og efter denne arvede Gaarden; hun blev 1827 gift med *Jacob Madsen* fra Knudstrup, f. 1790, der saaledes blev Ejer af Vosemose. Han var en driftig Mand og byggede Fyens næststørste Teglværk, som Prins Christian, da han var Guvernør over Fyen, i Aaret 1837 var ude at bese, og han bød da Jacob Madsen 10000 Rdl., om han vilde bygge Teglværket større, hvad han dog ikke vilde. Ved den Lejlighed gav Prinsen 10 Rdl. til Arbejdsfolkene. Til den mindste af Ejerens 6 Børn, en 4-aarig Dreng, sagde han: »Kan Du saa fortælle mig, hvad Du hedder?« Hertil svarer Drengen raskt: »Jeg hedder *Hans Christian*; men hvad hedder Du?«

Kort efter døde Jacob Madsen, og de 6 Børn fik Stedfader, og først efter dennes Død i 1869 blev ovennævnte, den yngste af Børnene, Ejer af Vosemose, som han kort efter byggede helt af ny, saaledes at den nu staar som en dejlig solid Gaard med smuk Besætning og Jorderne i god Drift.

Man vil heraf se, at Sagnet om, at det endnu er den samme

Familie, som altid har boet i Gaarden, er historisk rigtigt; der er kun ingen, der anede noget om, hvorledes dette Familieskab hang sammen.

Hans Pedersen, som sad inde med Vosemose paa Svenskernes Tid, er sandsynligvis ogsaa Fader til den i Erslevs Forfatterlexikon nævnte *Ole Vosemose* (født i Brændekilde!), der blev Assessor og Medlem af den ved Rescr. af 11/6 1737 nedsatte Kommission til Danske Lovs Revision. Han blev Fader til Kancelliraad *Hans Wosemose*, † 1752 (mærk Fornavnet), der blev Amtsforvalter og Regimentsskriver i Ringsted og Sorø Amter (gift med *Else Braagaard*, † 1780). De boede paa Haraldstedgaard i Sjælland, hvor Sønnen *Chr. Wosemose* blev født 1736 († 1796), og som senere blev Raadmand, Hof- og Statsretsprokurator. Denne sidste var endelig Fader til *Hans Chr. Wosemose*, f. 1784, † 1862, som var juridisk Kandidat og Sproglærer og er særlig bekendt for sin Deltagelse i Striden mellem Baggesen og Oehlenschläger, i hvilken han leverede et Indlæg, som han kaldte: »Samtale i de dødes Rige mellem 8 af vore Genier.« Dette bragte baade Baggesen og Grundtvig frem med nye Indlæg. Skønt man i disse Indlæg vilde gøre Wosemose til intet, saa maatte Grundtvig dog gribe til det lidet værdige Vaaben mod *Wosemose*, at rime hans Navn paa »Vaasepose«, hvilket siger mere end mange Ord i Grundtvigs Mund, han maa have været i stor Vaande!
